

Stad 73-63.

Processt(ukken) stad Enschede.

Stad 73-68.

Processt(ukken) stad Enschede.

1659-1661.

Pilas c(ontr)a Paeschen.

Folio 1.

Inventarium processus.

In saecken van **d' weduwe wijln
Joan Pijlas**, anleggersche ter eenre
op & teegens
Berent Paeschen, verweerder ter
ander sijden.

Eerstlijck requ(est)e voor d' anleggersche den
15-en (novem)bris 1659 ov(er)gegeven, groot eene sijt, geteickent met
d' letter A.

Ten 2-den protocollaria van den 28-en (novem)bris 1659
tot den 15-en (octo)bris 1660 inclus, groot 2 blatt,
eene sijt & 15 regulen, sub lit(era) B, hierbij seecker
reces van purge.

Ten 3-den verw(eerde)rs andtwoort, geexhibeert op den
23-en jan(uarij) 1660, groot 1½ sijt, sub lit(era) C.

Ten 4-den replicq(ue) voor d' anleggersche, geexhibeert op
den 20-en febr(uarij) 1660, daerbij ervintlijck een document,
groot een blatt, sub lit(era) D.

Ten 5-den duplicq(ue) voor d' verw(eerde)r, bekleedet
met een document, geexhibeert op den 26 martij 1660,
groot een halve sijt, sub lit(era) E.

Folio 2.

Ten 6-sten triplicq(ue) voor anleggersche, geexhibeert
op den 21-en maj 1660, groot een blat &
nauwlijx eene sijt, sub lit(era) F.

Eindtlijck verw(eerde)rs quadruplicq(ue), geexhibeert
op den 15-en (octo)bris a(nn)o 1660, groot een blatt &
anderhalve sijt, sub lit(era) G.

Aldus geïnventariseert & geslooten op den 19-en (novem)bris
a(nn)o 1660, in pleno senatu.

Jann Kost

Berennt Tesseijnk

[Chr.] Pijelas *wed(w)e*.

Berent Paschen.

Folio 3.

Inventarium.

Folio 4.

(linksboven:)

Exhibitum den 15-en (novem)bris a(nn)o 1659, in pleno senatu.

(in kantlijn:)

Sij deese gestelt in handen van **Berent Paeschen**, om(m)e in tijdt van 14-en daegen d' clegersche klaegeloos te stellen, ten waere hij binnen voorn(oemd)e tijdt contrarie reedenen bijbrachte, neffens restitutie deeses.

Actum in senatu [i]tsa.

Jussu* consul[or]u(m).

* = bevel

J. Cost, *secret(arius)*.

Heeren borgerm(eistere)n der stadt Enschede.

Die arme schaemele *weduwe* van zal(ige) **Jan**

Pilas, gevet u, achtb(aere) heeren met alle eerbiedinge

oetmodelick ende klagende te erkennen, hoe dat **Berent**

Paschen tot haer in t' huis sij gecoemen, ende eenige

huishuir van haer geeschet, waerop vorg(emelte) *weduwe*

geantwort en gebeden, dat **Paschen** een weinich met

haer gelieven wilde te patientieren, sij wilde haer eenige

koe vercopen, ende hem alles betaelen, maer **Paschen** wilde

geen patientie hebben, ende met viele worden uitgefaren

ende onder anderen vorg(emelte) *weduwe* aengegrepen, gestöt

en geschoeven, dat sij darvan aen een post gevallen

ende een gat int hoefet gekregen, ende oick haer schulder

en lichaem zeer verfallen, also dat sij daeraen een maent

voer den *balbier* heft gaen moeten en te bedde gelegen

om(m)e genesen te worden, # welcke fallen en stoeten g(emelte) *weduwe* omme hondert gulden niet geleden

solde hebben, # geen arbeit, noch eenich werck

heft doen kunnen, overmits het haer op haer handen staet

ende met spinnen, en(de) andere middele, soveel haer te doene

mogelick voer haer arme schamele kleine *kinderen*

het brodt niet heeft kunnen gewinnen.

Soe verzocht vorg(emelte) *weduwe* oetmoedelick, dat u,

achtb(aere) heeren, wilden **Berent Paschen** manderen en befelen,

dat die *weduwe* klageloos gestelt moge worden

ende haer smerten, versuim, costen en meisterloen

betale, # ende het meisterloen bedraget twelff gulden, # ende van allen schaden hierbij geleden, contentire.

Vertrouwende u, achtb(aere) heeren, sullen dieses alles wel

considereren, ende patroen van weduwen en weesen.

zijn, end bliven doende.

Folio 5.

Req(ueste) ofte anspraecke.

A.

Folio 6.

Extract uijt het protocol der stadt Endscheide.

A(nn)o 1659 den 28-en (novem)bris.

In pleno senatu.

Alsoo d' *wed(uw)e* van **Jan Pijlas** seecker onwaere klachten huijden 14-en daegen op & teegens onschuldige beklægde **Paeschen** heeft ingegeven, daerop u, e(del) achtb(aer)e heeren borgermeesteren beklægde hebben geciteert huijden deesen dach toe andtwoorden, & dan sulx sonder kosten niet kan geschieden, soo v(er)socht beklægde, dat clegersche mooge borge stellen, om t' gewijsde te voldoen, & dat om reedenen, gelijk clegersche selffs secht, alle haere goederen aen anderen is v(er)satt, sulx gedaen sijnde is bek(lægde) gereet te andtwoorden & eerder niet, onder protest van kosten.

A(nn)o 1659, den 12 (decem)bris.

In pleno senatu.

Die klaegende & schaemele *wed(uw)e* van wijln **Joan Pijlas**, bevindende dat beklægde **Berent Paeschen** op t' jongst teegens hem ingediende [req(uest)]

Folio 7.

request & klachte hebbe exceptive geantwoordet, als dat d' gevulnereerde* & schaemele *wed(uw)e* soude cautie stellen voor t' gewijsde, soeckende door langdujrige plajdoien haer aff te schricken van haeren billicken eisch & te fatigeren met kosten, secht & v(er)klaert daeromme in eedes plaets naer gedaene hoochste devoir, daertoe niet te moegen geraecken, offererende & presterende alsoo cautionem juratoriam, concluderende contendeert daermeede naer rechte te kunnen volstaen, & dat d' beklægde sal worden geinjungeert ten principael te andtwoorden, met refusie van kosten, sulx rechtens stellende.

* L vulnerare = wonden, kwetsen

Paeschen v(er)socht copiam en tijdt van veerthien daegen.

A(nn)o 1660 den 23-en jan(ua)ri.

In pleno senatu.

Berent Paeschen exhibeert andtwoordt op & teegens d' *weduwe Pijlas*, concludeert & v(er)socht als daerbij, edoch onder alsulcken protest, dat angelggersche dal gehouden sijn cautie te stellen [gel(ijck)]

Folio 8.

gelijck voor deesen v(er)socht, angesien dieselve deese procedure intenteert* tot geen en anderen einde, als verw(eerde)r te quellen & op kosten te jaegen.

* = beogen

D' *weduwe* rejecterende het bij anlegger gedaene protest van wijder cautie, secht, dat sij naer haer uijterste gedaene devoir dieselve niet hebbe konnen machtich worden, weshalven sij voor deesen daerover hebbe gepresteert cautionem juratoriam*, sustinerende & concluderende, dat sij als gevulnereerde, soo in confesso, & anleggende partije in deesen daermeede te konnen volstaen, sulx voor als noch rechtens stellende, v(er)socht van verweerders ingediende dan voorts copiam en tijdt van 14-en daegen, om dan vorders te doen nae behooren.

* = borg onder ede

Paeschen v(er)socht van anleggerschen reces* copiam en tijdt van 14-en daegen.

* = uitstel

A(nn)o 1660 den 6-en febr(uarij).

In pleno senatu.

D' *weduwe Pijlas* v(er)socht teegens **Paeschen** prolongatie van 14-en daegen.

Folio 9.

A(nn)o 1660 den 20-en febr(uarij).

In pleno senatu.

Ludovicus Waegelaer exhibeert uijtt en naeme van **Jan Pijlas** *weduwe* replijcq(ue) op & teegens **Berent Paeschen**, concludeert & v(er)socht als daerbij.

Paeschen p(er) scedulam* v(er)socht copie en tijdt van een maendt.

* = ceel, briefje

A(nn)o 1660 den 19-en martij.

In pleno senatu.

Berent Paeschen v(er)socht teegens **Pijlas** *weduwe* prolongatie van acht daegen.

A(nn)o 1660 den 26 martij

In pleno senatu.

Berent Paeschen exhibeert duplicq(ue) op & teegens d' *weduwe Pijlas*, concludeert ende

v(er)socht als daerbij.

Lud(ovicu)s Waegelaer, no(min)e **Pilas weduwe**,
v(er)socht copiam en tijdt van veerthien daegen. [A(nn)o]

Folio 10.

A(nn)o 1660 den 7-en maij.

In pleno senatu.

Weduwe Pijlas p(er) **Lud(ovicu)m Waegelaer**
v(er)socht prolongatie van 14-en daegen.

A(nn)o 1660 den 21-en maij.

In pleno senatu.

D' *weduwe Pijlas*, geassisteert met **Lud(ovic)o Waegelaer**, exhibeert in termino haer schriftuijre, ofte in ordine triplicq(ue), op & teegens **Berent Paeschen**, concludeert & v(er)socht als daerbij.

Berent Paeschen v(er)socht copiam en tijdt van ses weecken.

A(nn)o 1660 den 3-en (septem)bris.

In pleno senatu.

D' *weduwe Pijlas* staet huijden in termino, wachtet en waeret handelinghe van **Berent Paeschen**, bij gebreck van sulx, v(er)socht v(er)steck van wijder schrijven, & dat op beijdersijts ingediende acten mooge werden recht gedaen, sulx onder protest van kosten ende [in(teresse)]

Folio 11.

interesse stellende ad decretum.

Decretum:

Het gerichte accordeert het v(er)soeck naer stadtrechte.

A(nn)o 1660 den 15-en octob(ris).

In pleno senatu.

Berent Paeschen exhibeert quadruplicq(ue) op & teegens d' *weduwe Pijlas*, concludeert & v(er)socht als daerbij.

Anleggersche v(er)socht onder expresse reserve van kosten, & protestatie, van niet te willen hiermeede wijcken van haer recht, soo sij bij t' geobtineerde v(er)steck & contumacie heeft v(er)kreegen, copie en tijdt van 8 daegen.

Folio 12.

Exhibit(um) den 1-en octob(ris) 1660.

Compareert onschuldige beklagde **Berent Paschen** seggende als dat dselve hebbe gesien bij den protecolle der stadt Enschede wije dat des die unbefoegde clegersche *weduwe Pilass* hem beklagede huden een maent geleden hebbe geconteniesert ter cause beklagde sien termin niet hebbe konnen waernemen, soe doet beklagde nu up den maentl(icke) dach hem volgens lantrecht vergundt sien purge als dat hie, beklagde, niet iss the huiss gewest naer oever see in Hollant om sin affa[i]ren aldaer the verrichten, derhalven hem niet moegelijk den gestelden termins dach the repileren gelick sulx desen e(dele) gerichte selffs iss bekent, verklaert met waerheit sulcken uhtbliven niet met versmeedinge dess gerichts iss gescheet, dan alleene uht noet, versoecke derhalven van die contematie ontslaegen ende den tidt van 14 daegen om the doene als voer een maent hadde behoren gedaen the werden, orsaecke ick geen copia erder als van 5 daegen hebbe gehad. **Paschen** versocht wijders tegens die *wed(uwe) Pilas* 14 dagen tijt.

Folio 13.

Reces van purge.

Folio 14.

Protocollaria.

B.

Folio 15.

(linksboven:)

Exhibitum den 23-en jan(ua)ri a(nn)o 1660.

Termin(us) over 14 daegen.

Voer u, achtbaere heeren *borgemeisteren* ehrschant **Berent Paschen**, onschuldige beklagde ende desen dach geciteert sinde, secht tot sin onschuld up dee unwaere clachte van de *weduwe Jan Pilass* huden 14 daege geexhibeert.

Erstlick dat clegersche secht dat beklagde tot haer int huiss iss gekoemen ende haer voer de huire an gesproecken ende dat clegersche hem, beklagde, hebbe gebeden met haer paetiente the hebben, sie wilde haer ehnlige koe verkoepen ende beklagde betaelen en dat beklagde sulx geweigert hebbe, dan met voele worden uhtgevaeren haer gestot ende geschoeven etc.

Dat sulx unwarachtich iss, blickt daeruth dat sie, clegersche, haere ehnige koe stilswigende all hadde verkofft an **Hindrick Muller** voer de vacantie, ehr beklaegde int minste daervan hefft geweten nergens om dan beklaegde the frustreren ende met betaeling van sin vorschenen huire the ontgaen.

Ehdoch iss beklaegde sulx van goeder hart bekent gemacht, iss daerup bij haer gekoemen ende haer in der minne angespraecken, dat sie volgens haere beloffte, dewijle sie nu de koe hadde verkofft, hett gelt wilde laeten ontfangen, twelck sie, clegersche, ten ehnen maell hefft geweigert, seggende t gelt quame **Hindrick Beckers** tho, de hadde sie all haer goet vorsat, daerup beklaegde sechte, dat hee nae lantrechte bevoecht wass wegen huisshuire de penningen the trecken offtschoen tselve an andere wass vorsat, sie solde hem daervan laeten ontfangen 12 g(ulden), soe wilde hie met hett ander noch wat wachten, offte soe sie sulx met leeve niet wilde doen, soe moste hie daer met rechte om spreken, twelck sie gelickfals geweigert hefft, segge#nde#: ick solde min beste doen, ick solde hett gelt niet hebben.

Bin daerup wech gegaen tot de heeren borgemeisteren in der tidt ende sulx geklacht, mede vorsocht mij den diener the vergunnen, om hett gelt the laeten arresteeren, gelick gescheet, ock daerup de wette gedaen ende gerichtlick geteickint, gelick sulx ten protocolle sall blicken, ock daernaen den diener belast den **Muller** the seggen, dat hie an de *weduw* dewile sie hem lastich viell geen geldt solde tellen.

Folio 16.

Ende dat noch mehr iss hebbe haer clegersche laeten presentereen, als sie mij hett gelt wilde laeten ontfangen. Dat ick daer geenen meerder kosten behoffde an the doen, haer te willen vorehren een schepell rogge met een schepell weiten doer **Hindrick Beckers**, # niet tegenstaende mij noch van gerichtlicke berekendt schult suver thokompt viftich g(ulden) buiten de huire vant huiss, # hefft alles niet moegen helpen, totdat entlick doer middell van u, e(del) achtbaeren magistraet het hett gelt doer den **Muller** tot betaeling van mijn schattonge int raethuiss iss betalt, ehdoch alles tegens clegerschen willen, soe datt hett vehre van daer iss hee, beklaegde, haer ehnich ungelick gedaen heefft, van dit alles, indien hett noedih iss, moeten u, e(del) achtbaere heeren borgemeisteren selffs min getuigen sijn.

Dewijle dan rechtens dat een kleger sin anspracke offte clachte moet bewijsen, twelck in desen niet en iss gescheet, soe cuncludeert beklaegde tot cost- ende schaedeloese absollutie met eiss van kosten bereits gedaen ende noch the doen, sulx stellende offte etc.

Antwordt up de unbesonnene klachte van de *weduwe* **Jan Pilalss**.

C.

Folio 17.

Replicq(ue) voor die *wedwe* van wielen **Jan Pilass**
zal(iger), gevulnereerde en(de) cleegersche
c(on)tra

Berendt Paschen, vulnerant en(de) beklachte.

Heeren borg(e)m(eiste)ren.

1. Die gevulnereerde *wedwe* inhaereerende
haer gedaene clachte en(de) daerover genomene conclusie.
2. Secht replicando pro confesso t' accepteren,
dat beklachte niet heeft dorven ontkennen
haer die wondinge angedaen t' hebben.
3. Gelijk hij dan dessweegen bij andtvoort daer-
van niet en maeket d' allerminste mentie.
4. Seggende alleene onwaerachtich te sien, dat
cleegersche hem hebbe gepresenteert offte om patientie
gebeeden, d' huishuur te willen betalen.
5. Daertho sij haer eenich koontien wilde verkoopen.
6. Gemerckt sij t' solve alle lange te vorne
stille swijgens hadde verkofft.
7. En vorts wat dessweegen bij andtvoort wie-
ders wert gefabuleert, van (de) huishuur als anders.
8. Raeckt int minste deese actie niet.
9. Cum nemo sibi ipsi, ius dicere possit.* = Wanneer niemand zelf aanwezig is, kan het recht spreken.
10. ~~Angesien~~ En(de) beklachte sulx met andere en behoor-
licke middelen van rechte stont t' eischen.
11. Maer niet met alsulcke importuniteit* en insolentie**. * = overlast ** = brutaliteit
12. Dat hij die scheemele cleegersche heeft vermochte
te stooten en schuiven.

Folio 18.

13. Waerdoor sie niet alleene een groot gatt
en quetsuire in haer hooft gefallen.
14. Maer daer benefens dermaeten haer licham
en schouder is worden geleeedeert*. * = kwetsen
15. Dat sij eene lange tijdt voor die baerbier in
die kuir geleeegen, blijklick uith d' attestatie van (de) chijrur-
gien, hierbij gaende, sub A.
16. Groete pijn en smerte uithgestaen, ende
daerbij (als siende eene povere en scheemele
wedwe, die voor haer kinderen met spinnen,
naien en diergelijcken exercitien het broet moet
gewinnen) een geruime thijt heeft moeten versuimen en(de)
hoochlick ten achteren gekoomen.
17. Wielen dan in rechten resolut is quod
c(on)tra confessum nullae sint aliae partes iudicis
nisi in condemnando.
18. Ende daerbij het landtr(echt) dicteert part.
2-da, art. 5 to 7. Item wie een andere
gequetst etc.
19. Dat de vulnerant schuldich ende gehouden

is den gevulnereerden te betalen sien versuim,
meisterloon, pien en smerte. It(em) kosten en schaden.

So concludeert en(de) contendeert
d' vors(chreven) wedwe alnoch gelijk sij
bij anspracke en(de) overgegevene
klachte gedaen offte omni meliori
modo hadde behooren gedaen te hebben,
maekende in en(de) over alles
eiss van kosten. Jud. officium
nob. Hierover quam humillime
implorans*. Salvis.

* = verzoeken

Folio 19.

Dat ick, onderschreven *chirurgijn* tot Ensched,
nu ongeveer dre maenden geleden de *wed-*
we van zal(ige) **Jan Pijlas** een lange tijd onder
mijn cuire gehatt, en ok gecureert een wund
in haer vorhufft penetrert upt peniocranie,
sulx wert geattesteert end geconformeert
met mijn eigen hant, belovende desnot
sijnde darvan altos te sullen end willen
geven merder attestatation. In forma amp-
liori ad[q] Enscheide, den 13 feb(ruarij) 1660.

Op huijden den 11-en martij 1661 is gecompareert **Jan van
Loggum**, & heeft ter instantie van d' *wed(uw)e Pijlas* bij jae &
neen, als een mennoniste, in plaets van eede v(er)klaert waer
te weesen, dat hij in den herffst des jaers 1659 d' voorn(oemd)e
wed(uw)e hebbe gecureert een klein wundecken booven op t'
hooft, was niet meerder als een stroe breet diepe &
ongeveer een vinger breet lanck. Aldus gedaen in pleno
senatu, a(nn)o et die **stsa**.

Jussu* consulum**, **Jo(ann)es Cost**, *secret(arius)*. * = (op) bevel ** = (van de) burgemeesters

Folio 20.

Replicq(ue) voor de *wedwe Pilass*
c(on)tra
Berendt Paschen etc.

Exhibitum den 10 febr(uarij) 1660.

D.

Folio 21.

(linksboven:)
Exhibitum den 10 maertz 1660.

Compareert d' onschuldige beklagde **Berent Paschen** ende se[c]ht up
de ingebra[c]hte repliq(ue) van de *weduw Pilass*, dat dieselve oever-
all geen geloeff meriteert, omdat noch bij de voer desen gedee-
ne clachte, als ock nah desen replicq(ue) ehni[c]h bewiss wordt # bijgebra[c]ht # **gedaen**,
dat beklagde haer int alder minste hebbe beschaedicht, gelick
sulx nae lantrechte hadde behort the gescheeden. Daervan des
beklagde bij antwoordt expresselik protesteert ende cuncludert

dewijle d' anspracke nit weet bewesen tot cost- ende schade-
luese absollutie, warbij dan beklægde alno[c]h persisteert ende
will hir mede gerejecteert hebben all hett genige soe in desen
repliq(ue) wordt geposeert van met unbehorlicke middelen gepro-
sedeert, als in spetie den 10-d, 11-d, 12-d, 13-d ende 14-den artikel
unwara[c]hti[c]h wordt gesecht, maer ter contrarij met alle
patientie voer dee achtbaere magistraet alhir in plene judi-
tie met de opstinaete *weduwe* gereckint ende iss bij slot
van reckinge befonden, dat onschuldige beklægde **Paschen**
suiver tho quam oever viffti[c]h g(ulden) ende ock no[c]h tho kompt,
warvan d' atistatie der e(dele) heeren *borgemeisteren* wort versocht
ende hir bijbedongen # sonder dat bewesen kan worden beklægde andere middelen van hostileit* hefft
gebrueckt, # cuncludeert derhalven no[c]h als voeren * = vijandigheid
tot cost- ende schaedeluese absollutie met eiss van costen offte tot
sulcken anderen fijne als nae rechte behort gedaen the werden.

Folio 22.

Duplicq(ue)

Folio 23.

Wij, borgerm(eistere)n, schepenen & raedt in der
tijd der stadt Endscheide etc., doen kondt &
certificeren mits deesen, ter requisitie van onser
stadts borger **Berent Paeschen**, hoe waer is, dat
gem(elt)e **Paeschen** met d' *weduwe Pijlas* in vollen
schependom op den 12-en (septem)bris 1659 hebbe gereeckent,
waerbij bevonden, dat gem(elt)e *wed(uw)e*, affgetrocken
t' geene sij te bereeckenen wiste, aen voorn(oemd)e
Paeschen suijver is schuldich v(er)bleven een summa van
vijftich Car(oli) g(ulden), 11 st(uive)rs, behalven t' geene gem(elt)e
Paeschen van d' voorn(oemd)e *weduwe* noch pretendeerde
ter saecke van resterende huijshuijr, sonder dat
doenmaels eenige questie van stooten ofte staen
sick hebbe geopenbaert, ofte gemoveert is
worden. Oerkont ons stadt secreet seegel Endscheid(e)
den 12-en maj a(nn)o 1660.

Jann Kost.

Berennt Tesseijnnk.

Folio 24.

blanco.

Folio 25.

Duplicq(ue).

E.

Folio 26.

Schriftelick reces offt in oridine triplicq(ue)
voor de *wedwe Pilass*, gevulnereerde
c(on)tra

Berendt Paschen, vulnerant etc.

Heeren borg(er)m(eiste)ren etc.

1.

De vulnerant en(de) beklagde **Paschen**, soekende met practiq(ue) t' ontgaen de plicht en poena daertho hij na voorangetogen landtr(echt) gehouden en(de) bij decreet behoore werden gecondemneert.

2.

Soude nu wel naer voorgeven bij sien laetste recess de wondinge en angedaene laesie* en(de) injurie gerne ontkennen.

* = verwonding

3.

Gemerckt, doch waer en waerachtich alwanneer teegens de povere en scheemele *wedwe* in siens beklagten huiss naer doodt van haeren zal(ige) *man* met haere onmundige kinderen, als huirlinck noch logeerende, deese insultatie* geschiet.

* = belediging

4.

De beklagte sick g'imagineert hebbende, alsoff cleegersche van meininge met haer slechte huissraetien en plunnekes* uith denn vors(chreven) gehuirden huise t' ontfluchten, en(de) also om die resteerende huisspenninge haer woude maeken te soeken.

* = spulletjes

5.

Daer tho sij doch haer eenich kontien verkofft, ende die kooppenninge oock bij beclachte tot betalinge van (de) vors(chreven) huirpenninge heeft laeten trecken, quod negari nequit.

Folio 27.

6.

Gewilt ende dreiget ter orsaeke vann andere pretense boockschuldt (gelijck hij meede bij sien laetste schriffuier en doorgaens daervan selvest mentie maeket) bij haeren man zal(iger) naer gelaeten, de vors(chreven) huissrackten* propria autoritate in sien behuisinge te behouden.

* = inboedel (roerende goederen)

7.

Gelijck hij deselve namaels daerinne oock tho gesloeten heeft, en(de) noch is hebbende, niet teegestaende die scheemele en povere *wedwe* de huishuur voorlengst betaalt.

8.

Alsoo dat beklagte damals met cleegersche ten vors(chreven) huise alleene sonder bijweesen vann nabuiren offte andere getuige weesende onderlinge daerover in woorden geraekende.

9.

Die cleegersche dermaeten gestott, dat sij met haer hooft teegens eenen post, ende so vorts omme verre gevallen, t' selve geleedeert ende verwundet, haer schuederen dermaeten beschadigt, als bij vorige acten wijders gededucert.

10.

Vorts t' selve in absentie der heeren borg(er)m(eiste)ren daeran sij dess oock vorts namals geklaget,

bij twe borgermannen laeten visiteeren, en bij den
chirurgin genecessiteert te verwoegen, laeten cureeren,
als uijt desselffs attestatie evident.

11.

Ende claegersche dan alles also waer en
waerachtich te sien met solemneelen eede pre-
senteert in superfluum* te beduiren, oock bij cleeger
gelijckfals niet sal dorven werden ontken. [12.]

* = overtollig, ten overvloede

Folio 28.

12.

Sinde daarom bij replicq(ue) niet on-
fatzonlick verhaelt dat beklachte onbe-
hoorlick offte met onbehoorlicke middelen
hebbe teegens eene so scheemele en(de) arme *wedwe* geprocedeert.

13.

Si quidem non armis, sed legibus sit dimicandum*.

* = vechten

14.

Nec quisquam praesumit(ur) sibi ipse damnum vim et
injuriam in tuli spe.

Waerom dan cleegersche alnoch
bij haer vorige persisterende en(de) t' selve
in passib(us) utilib(us) reppeteerende, hiermeede
het ingekomene dictaet van beklachte pro
generale denegatie in impertinentie houdende,
gedissolveert* voor so voele t' selve in specie
niet mochte sien geraeckt. Concludeert
en(de) contendeert als te vorne gedaen
offte o(mn)i mel(iori) modo hadde behooren
gedaen te worden. Cum expensis.
Nob. offi(ci)o jud. hier over
humillime implorerende. Cum
submissione Nisi etc.

* = ontbinden, opheffen

Folio 29.

Triplicq(ue) voor de *wedwe Pilas*, gevulnereerde, etc.
c(on)tra

Berent Paschen, vulnerant, etc.

Exhibitum den 21 maj 1660.

F.

Folio 30.

(linksboven:) Exhibitum den 15-en (octo)bris a(nn)o 1660.

Schriftlijck recess offte in ordine quadruplici.
Voer de onschuldige beclaegde, **Berent Paschen**,
contrar(ius)
de *wedue Pilas*.

Heren borgermeesteren.

Unschuldige beclaegde **Paschen** kan sich niet genoeghsahm voerwunderen, dat die opstinate clagersche **Pilas** voer u, e(del) achtbahre soo stoutelijck darff inbrengen an hare unwahre klaechte quadt schijns te geven, dingen die u voerlanders bekent sien.

2.

Geldende sich selven in dat beclaegde met practicken die plichte ende poena bij haer genoemen socht te ontgaen, als offte sie alles te rechte hadde bewesen.

3.

Nemende in plaetz van bewijss grave unwahre regulen om daermede waerdt mogelijk die klare waerheit te verdunckelen, dewelcke als men dieselve in specie kompt te raken, van selffs vergaen.

4.

Kommende dan tot den 2 art(icul) daer klagersche droemt allss offte beklaechde sien laetste recess nu erst haer klachte untkende, dewelcke doch bij antwoordt genoeghsaem iss ontkennt, gelijk bij het selve iss the ersehen, derhalven oock beclaegde hefft gecontendeert tot kost- ende schadelose absolutie.

5.

Den 3 ende 4 artic(ul) iss gelijk in haer selven unwaerachtich, t welck daeruit blijktt, dat de klegersche uit beclaechten huiss stille swigende wass voertrocken met hare moebelen ende all enige dagen in **Pelgrums Smitt** kamer geweest eh[r] de belaegde sulchss iss gewaer geworden, over sulchss an haer geen insultatie hefft konnen doen, als niet praesent sende.

6.

Dat in den 5 artic(ul) wordt gesecht alwederomb van haer eenige koentien tot betalinge van de huire verkofft iss, alte groff etc. Daer doch waerachtich iss, dat die beklaegde niet eenen stu(ver) daarvan hefft konnen met haren wille ontfanghen, dan alleenich wat met behulp van die achtbare magistraet ende middelen van rechte iss geschiet, hiervan moeten die e(dele) heeren borgermeesteren selff getuige sien, alss voer haer e(dele) gepasseert ende refereert sich beklaegde tot sijn antwoordt all waer sall blijcken, dat het koentien niet tot betalinge van de huire wass verkocht, hadde anders well toegestaen, dat die penningen voer de huire hadde moegen ontfangen, sonder dat beclaegde t selve gelt met rechte most sooken, dat clegersche een frouw van een ehrlijck gemoet wass, soude sulcke vileinige schummeta tegens beter geweten niet derven uitspien over een ehrlijck man, die den tijdt van 18 jaren met haer ende haren man soo discreetlijck hefft gehandelt haer ende hare kinderen met kledunge ende huessfestonge versien sonder haer in den tijdt lastich gefallen, soo well tot sien groete schade.

Folio 31.

7.

* = het vel over de oren trekken

Iss derhalven veer van daer haer gevilt* ende gedreicht over de boeckschuldte ende daervoer den huissraet int huiss gehouden propior** autoritate daer doch waerachtich dat clegersche all eenige dagen met haren huessraht wass vertrocken ehr beklaegde sulchss iss gewaer geworden, als doen ter tijdt niet bij huiss siende. ** dichterbij

8.

The huess kommende ende verstahn dat het huiss wagenwijdt open stundt, hefft t selve willen toemaken, vindende daervoer geen rixdall weerdich, dat haer toe quam, waervan die resterende huisspenningen niet konnen betalt weerden, voell weniger die boockschult, soo dat in den 6 ende 7 artic(ul) wordt gesecht de huire betalt te hebben iss faut ende noch tot deser uhren niet betahlt.

9.

Op den achten ende negenden secht beklaechde dat clegersche nu noch in ewichheit kan bewijssen, sulchss gescheet offte dat beklaechde haer int allerminste beschadicht hefft

10.

Soo het gescheet ware geweest ten tijde als sie hare koo woude verkopen, t welck iss geweest in junio a(nn)i 1659, gelijk sie in hare gedane klachte secht.

11.

Soo hadde clegersche qualijck gedaen, dat sie sulchss niet op den lesten rechtz dach den 12 julij voer die vacantie geklaecht als wan sie geciteert wass om justificatie van arrest the horen, soo beklaegde dede, op de penningen van de koe onder de **Muller** berustende.

12.

Offte oock noch op den eersten rechtz dach nae die vacantie, alss wanneer de **Muller** het gelt betaelde in haer praesentie, soo well tegens haren willen, alss oock noch den lesten op den septemb(er), doen beklaegde met clegersche in vullen gerichte op het stadthuiss rekende ende befunde hem noch suiver resterende 50 g(ulden), 11 stu(ver), blijkende bij handt van de e(dele) secret(arius) **Cost**. Nu sall off te konnen de muller die de koe gekocht, noch **Henrich Beckers**, die daer bij an den over iss geweest, alss haer patroen, mede oock die achtbahre magistraet doer wiens behulp ick de penningen van de koe hebbe bekommen, niet seggen oidt van de tijden gehoordt, dat clegersche sulcks heefft voergebracht.

13.

Gelijck oock geene nabers die doch huiss an huiss dure tegens duire staen, sullen konnen met waerheit getuigen, dat beklaechde dese clegersche enich leet heefft gedaen, soo maer clegersche haer tot getuige hadde begeert, dan haer getuechnisse willede in haren kraem niet gedient hebbe, sie derhalven vergeten.

Folio 32.

14.

Kompt nu eerst op den 15. novemb(ris) 5 maenden nae dat de koe iss verkofft geweest, gelijk bewijsslijck, klagen over een quetsuire haer angedaen voer t verkopen van hare koe, doch t most haer voergeten wesen wannehrt gescheet iss, alss niet geloeflijck, soo lange met patentie te wachten.

15.

Derhalven al te liberael van clegersche wordt gepraesentiert, alles met eede te willen beduiren, daer haer doch Gott will voer bewahren.

16.

Belangende dat in den 12. art(icul) wordt geprofereert van met unbehorlijck middelen geprocedeert iss in voergaende schriftuiren beantwoordt ende tot noch niet ter contrarii bewesen, ergo unwahr.

17.

Maer hadde clegersche met practijck die betalinge van de huur konnen vrij kommen, de beklaechde noch tegens hare willen met rechtz middelen bekommen heefft, soude dese unware klachte van wondunge niet gescheet sien.

18.

Dan niet wettende watt affront te doen, heefft diesen fout naebedacht ende te werck gestelt om beklaegde in dese costen te brengen, gelijk sie haer oock beroemt heefft, dat sie niet eenen stu(ver) costen behoefft te doen ende dese procedure well herden tegens beklaegde. Tiss ummers in der daht waerachtig dat sie all haer goet pro forma an **Hindrick Beckers** heefft voersadt om geen ander oorsake dan geen creditoren te vulldoen, gelijk sie mij openbahr toe sechte, dat ick t gelt van de koo nimmer soude hebben, bin daerdoer verorsaket den wech rechtens te gebruikken, sonder dat sie beklaechde anders heefft offte kon bewijsen.

19.

Datt dan alles in der da!ht alsoo waerachtich t geene beclaechde bij andtwoordt duplic(que) ende dese quadrupl(icque) ingebracht tot sijn unschult, praesenteert beklaechde ten allen tijden met waerheit te erholden.

20.

Praesenteert desshalven voer Gott ende die Heilige Justitie datt beklaechde unschuldich van dese opstinate klegersche in dese costen iss gefuihrt, die doch het allerminste uiet

heeft konnen bewijzen, dat beclaechde haer hebbe beschadicht.

21.

Dan nu alleenich praesenteert ten lesten haren eedt daer beclaechde gelijkfals tegenss protesteert ende dat om volgende reden.

Folio 33.

22.

Dat soodanige die geen conscientie maken haere goederen te voersetten an den geenen, die sie niet schuldich ende dat om hare creditoren te frustereren van hare doechdelijke schult in hare nooden voerstreckt, ende met suiren aerbeidt voerdient hebben, gelijk sulckes mehr alss bewijslijck ende dese gantze stadt bekendt, met wat practijck dese clegersche met haren man gehandelt solde te besorgen staen oock geen swarichheit maken, wadt eedt die selve dede alsst mehr tot haer profijt dient.

Darom beclaechde dan vastelijck perstiteert bij sijn voorigde ende t selve tot sijn unschult repeterende.

Houde hiermet het ingebrachte van klegersche impertinent ende unbewesen wederlecht ende voer soo veell het selve in specie niet mocht sien geraeckt int generael ontkende, concludeert ende contendeert, alnoch als te vorens gedaen, offte in de beste forme rechtens hadde behoren gedaen te worden, met avermaligen eisch van costen etc.

Sulx stellende.

Folio 34.

Quadrupliq voer onschuldige beklaegde **Berent Paschen** contra de *weduwe* **Pilass**.

G.

Folio 35.

Decisio.

In saecken voor een achtbare magistraat deser stede Enschede geventileert ende ongedecideert hangende tusschen de *weduwe* van zalige **Jan Pilas** ter eenre, op ende jegens **Berent Paeschen** ter andre sijden. Hebbende de *weduwe* voorn(oem)t bij claegh-requeste verthoont, hoe de voornoemde beclaechde **Berent Paesschen** tot haeren huis gecomen ende eenige huijs huijre geeijscht hebbende, sij, claegersche geantwoort ende gebeden, dat hij, beclaechde, een weijnich met [haer]

Folio 36.

haer wilde patienteren, sij wilde om hem contentement* te doen, haer eenige koebeest vercopen. Dat hij, beclaechde, sulx ongeacht met vuile woorden tegens haer uitgeborsten, ende haer, *weduwe* voorn(oem)t, aengegrepen, gestoeten ende geschoeven, dat sij door alsulcken mishandelinghe aen een post gevallen, ende daerdoor een gadt in haer hoofd becoemen, waerdoor haer schulderen ende lichaem dermaeten vervallen, dat sij een maent het bedde bewaert, ende dot haer

* = voldoening

keure een barbier heeft [moeten]

Folio 37.

moeten gebruijcken, om alsoo haere gesontheit te recouvreren*. Hoedanich vallen, stooten ende mishandelinghe sij, clagersche voorn(oemt), om geen hondert gulden geleden soude hebben. Ende gemerckt sij, claegersche voorn(oemt), is een arme ende schamele *weduwe*, dewelcke geduirende de tijt door haer handen arbeit de cost voor haer ende den haaren niet en heeft connen winnen. Soo dede sij, concluderende, versoecken, dat hem, **Paesschen**, behoorde bevoelen ende gelastet te werden, ten fijne hij haer, claegerssche, wegen mejsterloon, smerten, versuim ende costen [behoire]

* = herkrijgen

Folio 38.

behoire cost- ende schadeloos te houden. Waertoe sij dan omni meliori modo dede contenderen. Maeckende expressen bedingh van costen.

Waer en tegens de beclaechde de geposeerde feijten ontkennde, seijde rechtens toe sijn, dat een claeger sijne aanspraecke offte clachte behoorde toe bewijsen, t' welck in desen niet sijnde geschiet, dede mitsdien de beclaechde concludendo contenderen tot cost- ende schadeloose absolutie.

Gesien aanspraeck, antwoord, replicq, duplicq, triplicq ende quadruplicq mette acta protocollaria, als mede tot de pro[cedure]

Folio 39.

cedure gevoechde schijn ende bescheijt, ende op alles gelettet hebbende, waerop in desen eenichsints te letten stonde.

Ende insonderheijt geconsidereert, dat de claegersche alhier is concluderende tot vergoedinge van alsulcke schaede, als sij doot t' stooten, schouven ende quetsure, daeruit gevolcht, heeft geleden, gelijk een gequetste, gewondede offte geslaegene, naer lantrecht part. 2, tit. 23, art. 5 §, item wie een ander ctr. ende nae die beschrevene rechten tit. tit. ff ad l. Aquil. ibiq(ue) Wesenb. n.b. doen mach. Dewijle nochtans soodaene gelibelleerde feijten [in]

Folio 40.

in facto sijn bestaende, ende mits dien met geloffweerdige getuijgen geverifieert moeten worden. Cum facta non praesumantur, sed manifeste probari debent, als notoir. Ende de beclaechde de gelibelleerde feijten rotunde is ontkennde, ende oversulx contendeert tot cost- ende schadeloose absolutie. Ende nu bij die procedure van de claegersche nergens is bewesen, noch daer gedaen, dat de beclaechde de claegersche dermaeten soude hebben getracteert, oock niet mishandelt, gelijk deselve in facto poseert, dat waer sijn soude. Sonder dat voor de claegerssche gesecht can [werden]

Folio 41.

werden te militeren* seecker attestatie van den *chirurgijn*, als sijnde deselve ten eenemaal illegael, niet beteeckent,

* = dienen, strijden

oversulx maer voor een cartabelle te reputeren*, t' welck in rechten niet en releveert, ende all beteeckent sijnde, des neen, van de *chirurgijn*, niet en soude opituleren*, als sijnde nae deselve meer dan kennelijck, quod non attestationibus, sed testibus sit credendum l. 3 § 3 ff. de testib(us).

* = overwegen

* = helpen

Wordende het contrarium* vandien, vid. van de g'intenteerde clachte des claegerschen, praesumptien, bewesen mette gerichtelijcke ende besegelde attestatie van de *borgermeesteren* van Ensche[de]

* = tegendeel

Folio 42.

de **Jan Cost** ende **Berent Teijssinck** in dato van den derden maj 1660, voor soo veele bij deselve sijn manifesteert, dat ten tijde van de affreekeninge tusschen den beclaechde ende claegersche in vollen schependom gehouden, de voorn(oemde) clagersche geen questie van stooten offte slaen heeft gemooveert. Ende nu in rechten meer dan notoir, dat een claeger offte claegersche haeren eijsch ende conclusie moet verifiëren lantr(echt) tit. 14 art. 1, part. 1 et tit. 10, art. 4. Actore siquidem non probante reus est absolvendus etiam si nihil praestiterit ad [vulg.]

Folio 43.

vulg. et l. fin. C de rei vend.

Ende in twijfelachtige saecken een richter meer inclineert* om den beclaechde te absolveren, als denselven te verdammen, l. Arrianus ff d. obli. et actionib(us). Cum partes rei sint semper favorabiliores quam actoris l. favorabiliores ff de R jur.

* = neigen

Omme dese ende andere redenen meer *borgermeesteren* ende raedt deser stede Enschede, met toegetrocken advijs des hieronder geschreven rechts gepromoveerde, Godt ende die H. Justitie alleen in aenschouw nemende, doende recht. Verclaert de claegersche *weduwe Pijlas* in haeren eijsch ende genome[ne]

Folio 44.

ne conclusie niet toe sijn ont- fanckelijcken. De beclaechde oversulx van deselve absolve- rende, gelijk hij dan van deselve wort g'absolveert mits desen. De costen om erheffelijcke* redenen compenserende.

* = belangrijk

Aldus in praesenti casu de jure et moribus patriae Trans-Isalaniae respondendum censui. Da- ventriae den 31 decemb(ris) 1660. Salvo.

D. Berdenis, dr.

Pronunc(iatu)m in pleno senatu op den 11-en febr(uarij) a(nn)o 1661.

D'*wed(uw)e Pijlas*, geassisteert met **Lud(ovic)o**

Waegeler, v(er)socht tijdt van deliberatie.

Paeschen bedanckt d' sententie in quantum pro.

Folio 45.

Decisio in saecken

des *wed(uw)e* van sal(ige) **Joan Pijlas**

op & jegens

Berent Paeschen.

Personen:

Beckers, Hindrick/Henrich,	15,16,31,32,
Berdenis, D(irk), dr.,	44,
Cost, Jan, borgermeester,	2,23,42
Cost, Joannes, secretarius,	19,31,
Kost = Cost, Jann,	2,23,
Loggum, Jan van, mennonist, chijrurgijn,	19,
Muller, de = Hindrick,	31,
Muller, Hindrick,	15,16,31,
Paeschen, Berent,	o,1,6,7,8,9,10,11,23,35,45,
Paesschen, Berent,	35,37,
Paschen, Beren(d)t,	2,4,12,15,17,20,21,26,29,30,34,44,
Pijelas, [Chr.], wed(w)e,	2,
Pijlas, J(o)an, +, x weduwe,	1,6,7,8,9,10,11,19,23,44,
Pilalss, Jan, +, x weduwe,	16,
Pilas, J(o)an, +, x weduwe,	o,4,9,12,29,30,35,43,45,
Pilass, Jan, +, x weduwe,	12,15,17,20,21,26,34,
Smitt, Pelgrums,	30,
Teijnk, Berennt te,	23,
Teijssinck, Berent, borgermeester,	42,
Tesseijnk, Berennt,	2,23,
Waegelaer, Ludovicum/o/s,	9,10,44,
Waegeler = Waegelaer, Ludovico,	44,

Plaatsen:

Daventria,	44,
Endscheide,	6,23,
Ensched,	19,
Enschede,	o,12,35,41,43,
Enscheide,	19,
Enschede,	4,
Hollant,	12,
Trans-Isalania,	44,

